

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 października 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Barbara Skoczowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Tomasz Artymiuk

SSN Marek Pietruszyński

Protokolant Kinga Sternik

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 28 października 2025 r.,
sprawy z wniosku **J.B.**,

o odszkodowanie i zadośćuczynienie,

kasacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy,

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku

z dnia 13 listopada 2024 r., sygn. akt II AKa 146/24,

zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w Białymstoku

z dnia 21 maja 2024 r., sygn. akt III Ko 465/23,

**1. na podstawie art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. uchyla zaskarżony wyrok i
przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Białymstoku do
ponownego rozpoznania;**

**2. zarządza zwrot wnioskodawcy kwoty 750 zł uiszczonej tytułem
opłaty od kasacji.**

Tomasz Artymiuk

Barbara Skoczowska

Marek Pietruszyński

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Białymstoku wyrokiem z dnia 21 maja 2024 r., sygn. akt III Ko 465/23, na podstawie art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego *a contrario*, oddalił wniosek J.B. o odszkodowanie i zadośćuczynienie wynikłe z pozbawienia go wolności w okresie od dnia 30 lipca 1946 r. do dnia 31 sierpnia 1946 r.

Po rozpoznaniu apelacji pełnomocnika wnioskodawcy, Sąd Apelacyjny w Białymstoku wyrokiem z dnia 13 listopada 2024 r., sygn. akt II AKa 146/24, zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądził od Skarbu Państwa na rzecz J.B. kwotę 20.000 złotych tytułem zadośćuczynienia za krzywdę oraz 5.000 złotych tytułem odszkodowania za szkodę doznaną wskutek pozbawienia go wolności w okresie od 30 lipca 1946 r. do 31 sierpnia 1946 r. w związku z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, wraz z ustawowymi odsetkami od zasądzonych kwot od dnia wydania wyroku do dnia zapłaty, w pozostałej części oddalając wniosek.

Kasację od wyroku Sądu odwoławczego wniósł pełnomocnik wnioskodawcy, zaskarżając go w całości, zarzucając:

„rażące naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 433 § 2 k.p.k. i art. 440 k.p.k. w zw. art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 roku o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (tzw. ustawy lutowej) i art. 445 k.c. oraz art. 361 k.c. poprzez brak właściwego i rzetelnego przeprowadzenia kontroli instancyjnej oraz nienależytym i pozbawionym wnikliwej analizy rozważeniem zarzutów apelacji przez Sąd II instancji, który pomimo zauważenia podstaw do zasądzenia zadośćuczynienia i odszkodowania nie zastosował prawidłowo reguł wynikających ze wskazań ustawodawcy w zakresie miarkowania sumy zadośćuczynienia i odszkodowania oraz zmarginalizował ujawnione w postępowaniu odwoławczym krzywdy i szkody wyrządzone J.B. do rozmiarów niemających wpływu na jego dalsze życie i zdrowie, co doprowadziło ten Sąd do zasądzenia symbolicznej sumy 20.000 PLN zadośćuczynienia i 5.000 PLN

odszkodowania wbrew zasadom wskazanym w przepisach prawa materialnego, a całokształt okoliczności sprawy przemawia za zasądzeniem na rzecz Skarżącego wyższej kwoty zadośćuczynienia i odszkodowania, w skutek czego doszło do wydania orzeczenia rażąco niesprawiedliwego”.

Podnosząc powyższy zarzut pełnomocnik wnioskodawcy wniósł o uchylenie wyroku Sądu odwoławczego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na kasację prokurator Prokuratury Okręgowej w Białymstoku wniosła o oddalenie kasacji jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zaskarżony wyrok należało uchylić, a sprawę przekazać do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Białymstoku, ze względu na zaistnienie w sprawie, stwierdzonej z urzędu, bezzwzględnej przyczyny odwoławczej, o której mowa w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. Nienależyta obsada sądu w sprawie wynikała z faktu zasiadania w składzie Sądu Apelacyjnego w Białymstoku SSA X. Y. Uchybienie to obligowało sąd kasacyjny do rozpoznania kasacji poza granicami zaskarżenia i podniesionymi zarzutami w oparciu o przepis art. 536 k.p.k. w zw. z art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.

Zgodnie z uchwałą składu połączonych Izb Sądu Najwyższego: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20, nienależyta obsada sądu w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. zachodzi m.in. wówczas, gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego w sądzie powszechnym albo wojskowym na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 3), jeżeli wadliwość procesu powoływania prowadzi, w konkretnych okolicznościach, do naruszenia standardu niezawisłości i bezstronności w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Nieprawidłowość obsady sądu z udziałem osób powołanych na urząd sędziego w sądzie powszechnym albo wojskowym na wniosek Krajowej Rady

Sądownictwa od 2018 r. wynika z faktu, że od tego czasu organ ten przestał spełniać cechy organu konstytucyjnego, o którym mowa w art. 187 ust. 1 Konstytucji RP. Spowodowało to uchylenie domniemania spełnienia kryterium minimum niezawisłości i bezstronności przez osoby powołane przez Prezydenta RP z rekomendacji takiej Krajowej Rady Sądownictwa na stanowisko sędziego (zob. m.in. wyroki SN: wyroki: z dnia 26 lipca 2022 r., sygn. akt III KK 404/21; z dnia 12 października 2022 r., sygn. akt III KK 193/20; z dnia 19 października 2022 r., sygn. akt II KS 32/21; z dnia 14 grudnia 2022 r., sygn. akt II KK 206/21; z dnia 15 lutego 2023 r., sygn. akt II KK 571/22; z dnia 6 kwietnia 2023 r., sygn. akt II KK 119/22). Także Europejski Trybunał Praw Człowieka dostrzegł tę wadliwość Krajowej Rady Sądownictwa oraz wywiódł z niej naruszenie prawa jednostki do bezstronnego i niezawisłego sądu (zob. m.in. wyroki ETPC: z dnia 22 lipca 2021 r., w sprawie Reczkowicz przeciwko Polsce, skarga nr 43447/19; z dnia 8 listopada 2021 r., Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce, skargi nr 49868/19 i 57511/19; z dnia 3 lutego 2022 r., Advance Pharma sp. z o.o. przeciwko Polsce, skarga nr 1469/20; z dnia 15 marca 2022 r. [Wielka Izba], Grzęda przeciwko Polsce, skarga 43572/18).

Wypada jedynie przypomnieć, że dla zachowania mocy obowiązującej wskazanej wyżej uchwały składu połączonych Izb Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r. nie ma jakiegokolwiek znaczenia prawnego rozstrzygnięcie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 kwietnia 2020 r., sygn. akt U 2/20, OTK-A 2020, poz. 61, ani też inne rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego oraz zmiany ustawy o Sądzie Najwyższym mające na celu wyłącznie zablokowanie orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w zakresie dokonanych przez te organy międzynarodowe interpretacji wiążących Polskę norm traktatowych (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 września 2023 r., III KZ 36/23).

W przypadku sędziego, który uzyskał nominację sędziowską w procedurze przed KRS od 2018 r., konieczna jest zatem w każdym przypadku analiza okoliczności, jakie towarzyszyły powołaniu na urząd sędziego oraz miały miejsce w późniejszym okresie. Ocena bezstronności i niezawisłości sądu dokonywana jest w perspektywie obiektywnej, a więc tych okoliczności, które w odbiorze społecznym mogą prowadzić do uznania, że dany skład sądu nie daje gwarancji bezstronności i

niezawisłości. Nie należy zaś uwzględniać subiektywnego przekonania osób wyznaczonych do danego składu orzekającego co do własnej bezstronności i niezawisłości (zob. np. wyrok SN z dnia 5 marca 2024 r., sygn. akt II KK 35/23).

Zaistnienie nienależytej obsady sądu z udziałem sędziego X. Y. zostało dotychczas stwierdzone w wyrokach Sądu Najwyższego: z dnia 5 czerwca 2024 r., sygn. akt IV KK 579/23; z dnia 25 lutego 2025 r., sygn. akt IV KK 470/24 i z dnia 10 kwietnia 2025 r., sygn. akt IV KK 432/24. Stanowisko tam zawarte Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie w całości podziela. W tym miejscu należy jedynie syntetycznie wskazać, że:

1. postanowieniem Prezydenta RP z dnia [...] 2001 r. powołano go do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Rejonowego w Suwałkach, a postanowieniem Prezydenta RP z dnia 15 lipca 2008 r. – do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Okręgowego w Suwałkach;

2. w okresie od sierpnia 2008 r. do stycznia 2010 r. był delegowany do pełnienia czynności głównego specjalisty w Departamencie Wykonywania Orzeczeń i Probacji Ministerstwa Sprawiedliwości, w którym od dnia 15 marca 2009 r. powierzono mu na czas nieokreślony obowiązki wizytatora;

3. od dnia 16 lipca 2013 r. pełnił funkcję Kierownika Sekcji Penitencjarnej i Nadzoru nad Wykonywaniem Orzeczeń Karnych Wydziału Karnego Sądu Okręgowego w Suwałkach;

4. Prezes Sądu Apelacyjnego w Białymstoku P.N. – późniejszy sędzia Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego – powołał sędziego X. Y. w dniu 5 grudnia 2017 r. do pełnienia funkcji wizytatora ds. karnych w Sądzie Okręgowym w Suwałkach na okres czterech lat;

5. w 2018 r. sędzia X. Y. zgłosił swoją kandydaturę w postępowaniu związanym z ogłoszeniem przez Prezydenta RP (M.P. z 2018 r., poz. 633) dwunastu wolnych stanowisk sędziego Sądu Najwyższego w Izbie Dyscyplinarnej (nie został przedstawiony przez Krajową Radę Sądownictwa Prezydentowi RP);

6. w dniu 22 listopada 2018 r., z upoważnienia Ministra Sprawiedliwości Podsekretarz Stanu Ł.P. powierzył mu obowiązki sędziego sądu dyscyplinarnego przy Sądzie Apelacyjnym w Białymstoku na okres sześciu lat;

7. w 2019 r. Prezes Sądu Okręgowego w Suwałkach J.S. powierzył sędziemu X. Y. funkcję Zastępcy Przewodniczącego II Wydziału Karnego Sądu Okręgowego w Suwałkach na okres do dnia 10 lutego 2022 r.;

8. w 2019 r. zgłosił swoją kandydaturę na jedno wolne stanowisko sędziego sądu apelacyjnego w Sądzie Apelacyjnym w Białymstoku ogłoszone w M.P. z 2019 r., poz. 698 (nie został przedstawiony przez Krajową Radę Sądownictwa Prezydentowi RP);

9. od dnia 1 czerwca 2021 r. Prezes Sądu Apelacyjnego w Białymstoku delegował sędziego X. Y. do pełnienia obowiązków sędziego w Sądzie Apelacyjnym w Białymstoku na okres jednego roku;

10. sędzia X. Y. zgłosił swoją kandydaturę na jedno wolne stanowisko sędziego Sądu Najwyższego w Izbie Karnej ogłoszone w M.P. z 2021 r., poz. 392. (nie został przedstawiony przez Krajową Radę Sądownictwa Prezydentowi RP);

11. w dniu 8 listopada 2021 r. Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości K.F. wyraziła pozytywną opinię w sprawie powołania Pana X. Y. do pełnienia funkcji wizytatora ds. karnych w Sądzie Okręgowym w Suwałkach, a w dniu 24 sierpnia 2022 r. delegowała tego sędziego do pełnienia obowiązków sędziego w Sądzie Apelacyjnym w Białymstoku na okres od dnia 1 września 2022 r. do dnia 28 lutego 2023 r.;

12. w 2022 r. sędzia X. Y. zgłosił swoją kandydaturę na jedno wolne stanowisko sędziego sądu apelacyjnego w Sądzie Apelacyjnym w Białymstoku ogłoszone w M.P. z 2022 r., poz. 844. W postępowaniu konkursowym sędzia X. Y. nie miał kontrkandydata;

13. Krajowa Rada Sądownictwa uchwałą Nr [...] przedstawiła Prezydentowi RP wniosek o powołanie X. Y. do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego sądu apelacyjnego w Sądzie Apelacyjnym w Białymstoku. Postanowieniem z dnia 10 marca 2023 r. Prezydent RP powołał X. Y. do pełnienia urzędu na tym stanowisku.

Powyższe okoliczności jednoznacznie dowodzą, że sędzia X. Y. znalazł się on od 2017 r. w gronie tych sędziów, których ówczesna władza, zwłaszcza wykonawcza, obdarzała zaufaniem większym niż innych, którzy legitymowali się podobnymi osiągnięciami zawodowymi i stażem orzecznictwem. Wprawdzie trzykrotnie w latach 2018, 2020 i 2022 nieskutecznie ubiegał się o powołanie na

wyższe stanowisko sędziowskie: dwukrotnie do Sądu Najwyższego oraz jeden raz do Sądu Apelacyjnego w Białymstoku, jednak w każdym z tych konkursów, zwłaszcza do Sądu Najwyższego, jego kontrkandydatami były osoby, których związki z rządzącą w tym czasie opcją polityczną były wprost oczywiste.

W przypadku oceny spełnienia przez sąd z udziałem sędziego X. Y. najważniejszy jest jednak nie szybki rozwój kariery, ale przede wszystkim to, co in extenso wykazał już w poprzednich orzeczeniach dotyczących tego sędziego Sąd Najwyższy:

„afirmowanie przez sędziego X. Y. tych zmian (wprowadzanych przez ówczesne kierownictwo resortu wymiaru sprawiedliwości – uwaga SN) nazywanych «reformami» znalazło swój wyraz również w sukcesywnie podejmowanych przez niego staraniach o awans zawodowy, pomimo tego, że wiązało się to z koniecznością poddania swojej osoby weryfikacji przez niespełniający wymogów konstytucyjnych i konwencyjnych organ określający się jako Krajowa Rada Sądownictwa w składzie ukształtowanym ustawą o KRS z 2017 r. Jest to tym bardziej jaskrawe, że sędzia X. Y. legitymował się długim stażem sędziowskim, musiał więc zdawać sobie sprawę ze szkodliwości dla porządku prawnego w Polsce działań tego organu, zwłaszcza zgłaszając swoją kandydaturę w konkursach zakończonych uchwałami tej Rady w latach 2020, 2021 oraz 2022 i przyjmując ostatecznie nominację na urząd sędziego sądu Apelacyjnego w Białymstoku, a więc czyniąc to nie tylko po licznych orzeczeniach Sądu Najwyższego kwestionujących konstytucyjne uprawnienia KRS w kształcie od roku 2018, lecz także równie licznych orzeczeniach organów międzynarodowych, w których dokonując wykładni przepisów unijnych i konwencyjnych jednoznacznie uznano, że organ ten (KRS – uwaga SN) nie spełnia zadań stania na straży niezależności sądów i niezawisłości sędziów, a także po uchwale Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Apelacji Białostockiej (w dniu 25 października 2019 r.), w której organ samorządu sędziowskiego uznał za konieczne wstrzymanie z się z opiniowaniem kandydatów na wyższe stanowiska sędziowskie” (zob. wyrok SN z dnia 5 czerwca 2024 r., sygn. akt IV KK 579/23).

Istotne są ponadto dwie okoliczności. Po pierwsze, sędzia X. Y. przyjmował określone funkcje od osób w ścisły sposób powiązanych z ówczesnym Ministrem Sprawiedliwości, a jednocześnie biorących czynny udział w procesie destrukcji

polskiego wymiaru sprawiedliwości (Prezesa Sądu Okręgowego w Suwałkach J.S., Prezesa Sądu Apelacyjnego w Białymstoku i późniejszego sędziego Izby Dyscyplinarnej P.N., Ł.P. oraz K.F.).

Po drugie – co Sąd Najwyższy trafnie w sprawie o sygn. akt IV KK 432/24 uznał za „szczególnie naganne” – sędzia X. Y. „zdecydował się na kandydowanie do Izby Dyscyplinarnej, która już w tym czasie, w powszechnej opinii środowisk prawniczych, w tym sędziowskich, oceniana była jako sprzeczny z Konstytucją RP sąd o charakterze specjalnym, mający realizować – poprzez postępowania dyscyplinarne – politykę władzy wykonawczej wobec sądów i sędziów, co potwierdziła późniejsza praktyka orzecznicza tego organu, a co ostatecznie znalazło swoje odzwierciedlenie w orzecznictwie tak legalnych Izb Sądu Najwyższego, jak i organów międzynarodowych, powoływanych już wyżej w tym uzasadnieniu”.

Wszystkie te okoliczności prowadzą do wniosku, że Sąd odwoławczy z udziałem sędziego X. Y. był nienależycie obsadzony w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.

Niezależnie od powyższego wskazać należy, że w procedurze przed wadliwie ukształtowaną Krajową Radą Sądownictwa uczestniczył także członek składu Sądu odwoławczego, sędzia X.1 Y.1, który został powołany na stanowisko sędziego Sądu Apelacyjnego w Białymstoku w dniu 10 grudnia 2020 r. (uchwała KRS nr [...] z dnia [...] 2020 r.; kontrkandydatem był sędzia X. Y.). Pomimo stwierdzenia tej okoliczności Sąd Najwyższy odstąpił od przeprowadzenia testu niezależności sądu z udziałem sędziego X.1 Y.1. Zauważyć trzeba, że Sąd Najwyższy przeprowadził pozytywny test tego sędziego w postanowieniu z 9 maja 2024 r., sygn. IV KK 468/23 oraz w postanowieniu z 5 czerwca 2024 r., sygn. IV KS 15/24. Stwierdzenie bezwzględnej przyczyny odwoławczej wynikającej z udziału w sprawie SSA X. Y. stanowiło natomiast wystarczającą rację wydania wyroku kasatoryjnego w sprawie.

Sąd Najwyższy nie odnosił się ponadto do zarzutu zawartego we wniesionej kasacji ze względu na treść unormowania wskazanego w art. 436 w zw. z art. 518 k.p.k.

Mając powyższe na uwadze orzeczono jak na wstępie.

[WB]

[r.g.]

Tomasz Artymiuk

Barbara Skoczowska

Marek Pietruszyński